

การพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้นำชุมชนเมือง :

กรณีศึกษา เทศบาลเมืองมหาสารคาม

A Development of Urban Community Leaders' Critical Thinking:

In Case of Muang Maha Sarakham Municipality

ศศิธร เชาวรัตน์¹ ชาตรี ศิริสวัสดิ์² และสุวกิจ ศรีปัดถา³

Sasithorn Chaowarat¹ Chatri Siriswat² and Suwakij Sripathar³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสังและการรู้คิดและพัฒนาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้นำชุมชนเมืองสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน จำแนกตามตัวแปรด้านเพศ ระดับการศึกษา และระดับประสบการณ์การเป็นผู้นำชุมชนเมือง เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ หลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยวิธีคิดแบบอริยสังและการรู้คิดแบบทดสอบความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แบบวัดลักษณะนิสัย The California Critical Thinking Disposition Inventory และแบบสังเกต สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ Paired t-test, One-way ANOVA และ MANOVA ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสังและการรู้คิด มีความเหมาะสมมาก มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.67-1.00 แผนจัดการเรียนรู้โดยรวม มีดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.7022 และเป็นรายแผน อยู่ระหว่าง 0.6540 ถึง 0.7653

2. ผู้นำชุมชนเมือง มีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยรวมและรายด้าน 5 ด้าน ได้แก่ การตัดสินใจ เชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกต การนิรนัย การอุปนัย การระบุและการยอมรับข้อสันนิษฐานเบื้องต้น และการนิยามศัพท์ สูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผู้นำชุมชนเมือง มีคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยรวมและรายด้าน 6 ด้าน ได้แก่ การแสวงหาข้อเท็จจริง ใจกว้าง การวิเคราะห์ ความมั่นใจในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความอยากรู้อยากเห็นและวุฒิภาวะในการตัดสินใจ สูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านความเป็นระบบ ไม่แตกต่างจากก่อนการฝึกอบรม

4. ผู้นำชุมชนเมือง ที่มีเพศ ระดับการศึกษา และระดับประสบการณ์การเป็นผู้นำชุมชนเมืองต่างกัน มีความสามารถ ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

5. ผู้นำชุมชนเมือง ที่มีเพศ ระดับการศึกษา และระดับประสบการณ์การเป็นผู้นำชุมชนเมืองต่างกัน มีคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ วิธีคิดแบบอริยสัง และการรู้คิด

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาพุทธศาสตร์การพัฒนากุมารคดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² ป.ร.ด.(พัฒนศาสตร์) อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³ กศ.ด.(พัฒนศึกษาศาสตร์) รองศาสตราจารย์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์

ABSTRACT

The research aimed to construct the critical thinking training curriculum by Ariyasacca thinking method (the four noble truths) and a metacognitive strategy, and to develop the critical thinking abilities and the critical thinking disposition of Maha Sakakham urban community leaders. The target group comprised of 30 urban community leaders. This classified in genders, education levels, and urban community leaders' working experience levels. The instruments of the study included the critical thinking training curriculum by Ariyasacca thinking method and the metacognitive strategy, the critical thinking ability test, the California critical thinking disposition inventory, and the observation form. The collected data were analyzed by using percentage, mean, and standard deviation; and paired t-test, One-way ANOVA and MANOVA were employed for testing hypotheses. The findings revealed the following:

1. The critical thinking training curriculum by Ariyasacca thinking method and the metacognitive strategy had the most appropriation as a whole, an index of congruency of 0.67-1.00, the plans of learning organization had an effectiveness index of 0.7022 in general and 0.6540-0.7653 in each subscale.
2. The urban community leaders showed gains in the critical thinking abilities as a whole in 5 subscales and in each subscale; creditability of sources and observations, deduction, induction, assumption identification, and definition higher than before training at the .05 level of significance.
3. The urban community leaders showed gains in the critical thinking disposition as a whole in 7 subscales and in each 6 subscale; truth seeking, open-mindedness, analyticity, critical thinking self-confidence, inquisitiveness, and maturity of judgment higher than before training at the .05 level of significance. However, systematicity was not different from before training.
4. The urban community leaders with the different genders, education levels, and urban community leaders' working experience levels did not indicate the critical thinking abilities in general and in each subscale differently.
5. The urban community leaders with the different genders, education levels, and urban community leaders' working experience levels did not indicate the critical thinking disposition in general and in each subscale differently.

Key words: Critical Thinking, Critical Thinking Abilities, Critical Thinking Disposition, Ariyasacca thinking method (the four noble truths), and Metacognition

บทนำ

ในปลายศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา การคิดอย่างมีวิจารณญาณถูกกล่าวอ้างในองค์กรต่างๆ และกำหนดให้เป็นคุณสมบัติสำคัญของบุคลากรโดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานและการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะการคิดเป็นตัวกำหนดความสำเร็จ ความล้มเหลว และกำหนดวิถีชีวิต (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546) สามารถชี้แนะและกำกับการ

กระทำของมนุษย์ให้ดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม (พระธรรมปิฎก, 2543) การคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงาน การเรียนรู้ การดำเนินชีวิต และเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพของคน

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นกระบวนการทางสมองในการคิดหาเหตุผล คิดไตร่ตรองเกี่ยวกับข้อมูล ปัญหา สถานการณ์ ข้อโต้แย้ง และตัดสินใจที่จะเชื่อหรือกระทำ (Norris and Ennis,

1989) สามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยอาศัยข้อมูลที่เป็นตัวบ่อนเพื่อ
ให้บุคคลจัดกระทำข้อมูลตามกระบวนการคิด (Piaget, 1972)
การคิดอย่างมีวิจารณญาณพัฒนามานานแล้ว แต่พัฒนาไม่
ครอบคลุมองค์ประกอบของการคิดในมิติกระบวนการทำงานของ
การคิด มิติที่ก่อให้เกิดความคิด และมิติความรู้ องค์ประกอบของ
แต่ละมิติต่างมีความสัมพันธ์ต่อกันและผลัก ดันให้เกิดผลของ
การคิด (Kuhn, 2003) คุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่าง
มีวิจารณญาณ (Disposition) เป็นภาวะจิตใจที่จูงใจให้บุคคล
แสดงความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Facione,
2000) ส่วนการรู้คิด (Metacognition) เป็นกลวิธีกำกับการ
คิดให้บรรลุเป้าหมาย (พิมพ์พันธุ์ เตชะคุปต์, 2544; ไพฑูรย์
สุขศรีงาม, 2550 ; Flavell, 1979 ; Livingston, 1997) และความรู้
เป็นสื่อสำหรับการคิด (Beyer, 1987) นอกจากนี้การพัฒนาการ
คิดอย่างมีวิจารณญาณต้องสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการคิด
(กีรนนท์ กล้าหาญ, 2548 ; วุฒิไกร เทียงดี, 2549 ; Ricketts,
2003 ; Ruff. 2005) องค์ประกอบของการคิดและบรรยากาศที่
ส่งเสริมการคิดจึงเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาการ
คิดอย่างมีวิจารณญาณ

วิธีคิดแบบอริยสัจเป็นวิธีคิดตามหลักพุทธธรรมที่มีบทบาท
สำคัญต่อการดำเนินชีวิตและการทำงานของชาวพุทธมานานแล้ว
ลักษณะเด่นของวิธีคิดแบบอริยสัจ คือ ดำเนินการแก้ปัญหาตาม
ระบบแห่งเหตุผล แก้ปัญหาชีวิตด้วยปัญญาของมนุษย์ ยึดหลัก
ความจริงตามธรรมชาติ เป็นความจริงที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของ
คนทุกคน และเป็นหลักความจริงที่ยั่งยืน ใหม่ และนำไปใช้
ประโยชน์ได้ตลอดกาล มีกระบวนการแก้ปัญหาตามวิธีการทาง
วิทยาศาสตร์ ยึดหลักเหตุและผล ข้อเท็จจริง ความน่าเชื่อถือ
ของข้อมูล และมีสติเป็นตัวกำกับการคิด (พระธรรมปิฎก, 2543)
ดังนั้นวิธีคิดแบบอริยสัจและการรู้คิดจึงเป็นทางเลือกหนึ่งของ
วิธีการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณ ญาณสำหรับชาวพุทธให้มี
สติปัญญาควบคู่กัน

ผู้นำชุมชนเมืองเป็นทุนมนุษย์ที่มีคุณค่าของชุมชน
ความเข้มแข็งของชุมชนเมืองย่อมได้รับอิทธิพลมาจาก
คุณลักษณะของผู้นำที่รู้และเข้าใจปัญหาชุมชน เป็นผู้นำ
ทางความคิดและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในชุมชน
(วิระวัฒน์ บัณฑิตามัย, 2544) มีภาวะผู้นำ มีทักษะการสื่อสาร
มีวิสัยทัศน์และวิสัยทัศน์ที่เป็นระบบ ยึดหลักเหตุผล ความถูกต้อง
เป็นธรรม และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง คุณลักษณะของ

ผู้นำชุมชนเมืองจะชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนเมือง (ทัศนีย์
ลักขณาภิชนัชช, เสมอ มีสมบุรณ์ และปรมิณทร์ สิริโชค, 2549 ;
ปรียา โสภณา, 2553) การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นคุณลักษณะ
ที่พึงประสงค์ของผู้นำชุมชนเมืองและเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ
ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเมืองชุมชนเมืองมหาสารคาม
ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลก เปลี่ยนจาก
ชุมชนเกษตรกรรมสู่ชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว ขยายตัวเมืองเพื่อ
รองรับเมืองการศึกษา การเติบโตทางธุรกิจและบริการ ชุมชน
มีรายได้เพิ่มขึ้นแต่มีปัญหามลพิษสูง สังคม และสิ่งแวดล้อม
ประชาชนประสบภาวะหนี้สิน ชุมชนแออัดไร้ระเบียบ มีมลพิษ
และภัยสังคม ปัญหาซับซ้อนหลากหลายและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
(สำนักงานเทศบาลเมืองมหาสารคาม, 2551) การพัฒนา
เมืองมหาสารคามให้เป็นเมืองน่าอยู่การศึกษา พัฒนาสังคมนั้น
ชาวชุมชนเมืองต้องเร่งหาผู้นำที่มีความโดดเด่นด้านการคิด
และการแก้ปัญหา แม้ว่าผู้นำชุมชนเมืองมหาสารคามได้รับการ
ยอมรับจากชาวชุมชนเมืองและช่วยผลักดันนโยบายของรัฐไป
สู่การปฏิบัติในชุมชนได้ดี แต่ความรู้และทักษะของผู้นำชุมชน
เมืองอาจไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและอนาคต ปัญหา
ชุมชนเมืองส่วนหนึ่งไม่ได้รับการแก้ไขหรือแก้ไขผิด ปัญหา
เพิ่มความซับซ้อน หากผู้นำชุมชนเมืองได้รับการพัฒนาการคิด
อย่างมีวิจารณญาณอย่างต่อเนื่องจะเสริมสร้างผู้นำชุมชนเมือง
ให้มีมาตรฐานเป็นกำลังสำคัญและรองรับการเติบโตของชุมชน
เมืองต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
โดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัจและการรู้คิด
2. เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ของผู้นำชุมชนเมืองสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคามที่ได้รับการ
ฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดย
ใช้วิธีคิดแบบอริยสัจและการรู้คิด
3. เพื่อพัฒนาคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมี
วิจารณญาณของผู้นำชุมชนเมืองสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม
ที่ได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมี
วิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัจและการรู้คิด
4. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดอย่างมี
วิจารณญาณของผู้นำชุมชนเมืองสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม

ที่มีเพศ ระดับการศึกษา และระดับประสบการณ์การเป็นผู้นำชุมชนเมืองต่างกันโดยต่างได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัจและการรู้คิด

5. เพื่อเปรียบเทียบคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้นำชุมชนเมืองสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ที่มีเพศ ระดับการศึกษา และระดับประสบการณ์การเป็นผู้นำชุมชนเมืองต่างกัน โดยต่างได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัจและการรู้คิด

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้นำชุมชนเมืองสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคามที่ได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัจและการรู้คิดมีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยรวมและรายด้าน ได้แก่ การตัดสินใจ ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกต การอุปนัย การนิรนัย การระบุและยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น และการนิยามศัพท์สูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรม

2. ผู้นำชุมชนเมืองสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคามที่ได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัจและการรู้คิด มีคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยรวมและรายด้าน ได้แก่ การแสวงหาข้อเท็จจริง ใจกว้าง การวิเคราะห์ ความเป็นระบบ ความมั่นใจในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความอยากรู้อยากเห็น และวุฒิภาวะในการตัดสินใจสูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรม

3. ผู้นำชุมชนเมือง ที่มีเพศ ระดับการศึกษา และระดับประสบการณ์การเป็นผู้นำชุมชนเมืองต่างกัน ได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัจและการรู้คิดมีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณแตกต่างกัน

4. ผู้นำชุมชนเมือง สังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ที่มีเพศ ระดับการศึกษา และระดับประสบการณ์การเป็นผู้นำชุมชนเมืองต่างกัน ได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัจและการรู้คิด มีคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. เนื้อหาการฝึกอบรม มี 2 ด้าน ได้แก่ ด้านทักษะ การคิดและกลวิธีกำกับการคิด และด้านประเด็นปัญหา ชุมชนเมืองแบ่งเป็น 8 หน่วย ได้แก่ วิธีคิดแบบอริยสัจ การรู้คิด เศรษฐกิจชุมชน ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สิ่งแวดล้อมชุมชน อนามัยชุมชน สวัสดิภาพและความมั่นคงในชีวิต และการเมืองและการมีส่วนร่วม เน้นทฤษฎีและการปฏิบัติ รวม 48 ชั่วโมง

2. กิจกรรมการฝึกอบรม มี 6 ชั้น ได้แก่ ชั้นเชื่อมโยงความรู้/ประสบการณ์เดิม ชั้นเผชิญสถานการณ์/ปัญหาชั้นฝึกปฏิบัติ ชั้นสะท้อนตนเอง ชั้นฝึกปฏิบัติเป็นกลุ่ม และชั้นประเมินการคิด

3. พื้นที่การวิจัย ได้แก่ ชุมชนเมือง สังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวิธีคิดแบบอริยสัจและการรู้คิด และลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา และระดับประสบการณ์การเป็นผู้นำชุมชนเมือง

2. ตัวแปรตาม คือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้นำชุมชนเมือง 2 ตัว ได้แก่ ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองที่มีการทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม

2. ประชากร ได้แก่ ผู้นำชุมชนเมือง ซึ่งได้รับการเลือกตั้งให้เป็นคณะกรรมการชุมชน สังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ปี พ.ศ. 2552 ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2546 จำนวน 30 ชุมชน รวม 330 คน

3. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้นำชุมชนเมืองซึ่งได้รับการเลือกตั้งให้เป็นคณะกรรมการชุมชน สังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ปี พ.ศ. 2552 ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2546 จำนวน 30 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจงจากผู้นำชุมชนเมืองที่สนใจจะเข้าฝึกอบรมครั้งนี้ จำแนกตามตัวแปรด้านเพศ ระดับการศึกษา และระดับประสบการณ์การเป็นผู้นำชุมชนเมือง

เครื่องมือการวิจัย

1. แบบสำรวจความจำเป็นในการฝึกอบรม
2. หลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
3. แบบสังเกตพฤติกรรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
4. แบบทดสอบความสามารถด้านการคิดอย่างมี
วิจารณญาณที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามแนวคิดของเอ็นนิส มิลแมน
และทอมโก (Ennis, et.al. 1985)
5. แบบสำรวจลักษณะนิสัย The California Critical
Thinking Disposition Inventory (Facione and Facione,
1992)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. สำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นของการ
ฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้นำชุมชนเมือง
มหาสารคาม โดยใช้แบบสอบถาม การสังเกต และการสัมภาษณ์
2. ทดสอบก่อนการฝึกอบรมกับผู้นำชุมชนเมืองกลุ่ม
เป้าหมายโดยใช้แบบทดสอบความสามารถด้านการคิดอย่างมี
วิจารณญาณและแบบสำรวจลักษณะนิสัย
3. ฝึกอบรมตามแผนจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวิธีคิดแบบ
อริยสัจและการรู้คิด จำนวน 48 ชั่วโมง
4. เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมตามที่กำหนดทดสอบ หลังการ
ฝึกอบรมกับผู้นำชุมชนเมืองกลุ่มเป้าหมายโดยใช้แบบทดสอบ
ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแบบสำรวจ
ลักษณะนิสัยฉบับเดิม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์มา
วิเคราะห์โดยใช้วิธีตีความ สร้างข้อสรุป และบรรยายเป็นความเรียง
2. นำแบบสำรวจความจำเป็นในการฝึกอบรม แบบทดสอบ
ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แบบวัดลักษณะ
นิสัยและแบบทดสอบย่อยในแต่ละแผนจัดการเรียนรู้มาตรวจ
ให้คะแนนและนำคะแนนที่ได้ มาหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. นำคะแนนหลังการฝึกอบรมจากแบบทดสอบความ
สามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแบบวัดลักษณะนิสัย
มาทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ t-test และความ
แปรปรวนรวมทางเดียว (One-way ANOVA)

4. ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนการ
ฝึกอบรมกับค่าเฉลี่ยคะแนนหลังการฝึกอบรม ด้านความสามารถ
ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและด้านคุณสมบัติที่เอื้ออำนวย
ต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้ Paired t-test

5. นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานการ
วิจัย โดยใช้ MANOVA (Multivariate Analysis of Variance)
เปรียบเทียบตัวแปรเพศ และระดับการศึกษา โดยใช้ Paired
t-test และเปรียบเทียบระดับประสบการณ์การเป็นผู้นำชุมชน
เมืองโดยใช้ One-way ANOVA

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. หลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดย
ใช้วิธีคิดแบบอริยสัจและการรู้คิด มีความเหมาะสมมาก มี
ความสอดคล้องขององค์ประกอบของหลักสูตร มีค่าดัชนีความ
สอดคล้อง ตั้งแต่ 0.67-1.00 แผนจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวิธี
คิดแบบอริยสัจและการรู้คิด โดย รวม มีดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ
0.7022 และเป็นรายแผน มีดัชนีประสิทธิผลอยู่ระหว่าง 0.6540
ถึง 0.7653 แสดงว่า ผู้นำชุมชนเมืองมีความก้าวหน้า อยู่ระหว่าง
ร้อยละ 65.40 ถึง 76.53
2. ผู้นำชุมชนเมือง ที่ได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึ
กอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัจและ
การรู้คิดมีความสามารถด้านการคิดอย่าง มีวิจารณญาณโดย
รวมและรายด้าน 5 ด้าน ได้แก่ การตัดสินใจ ความน่าเชื่อถือของ
แหล่งข้อมูลและการสังเกต การนิรนัย การอุปนัย การระบุและ
การยอมรับข้อสันนิษฐานเบื้องต้นและการนิยามศัพท์สูงขึ้นกว่า
ก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ผู้นำชุมชนเมือง ที่ได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึ
กอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัจและ
การรู้คิด มีคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
โดยรวมและรายด้าน 6 ด้าน ได้แก่ การแสวงหาข้อเท็จจริง ใจ
กว้าง การวิเคราะห์ ความมั่นใจในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ความอยากรู้อยากเห็น และวุฒิภาวะในการตัดสินใจ สูงขึ้นกว่า
ก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น
ด้านความเป็นระบบ ไม่แตกต่างจากก่อนการฝึกอบรม
4. ผู้นำชุมชนเมือง ที่มีเพศ ระดับการศึกษา และระดับ
ประสบการณ์การเป็นผู้นำชุมชนเมืองต่างกันได้รับ การฝึกอบรม

ด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสังและการรู้คิดมีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

5. ผู้นำชุมชนเมือง ที่มีเพศ ระดับการศึกษา และระดับประสบการณ์การเป็นผู้นำชุมชนเมืองต่างกันได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสังและการรู้คิด มีคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. หลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสังและการรู้คิด มีความเหมาะสมมาก มีความสอดคล้องขององค์ประกอบของหลักสูตร มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.67-1.00 แผนจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวิธีคิดแบบอริยสังและการรู้คิดโดย รวม มีดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.7022 และเป็นรายแผน มีดัชนีประสิทธิผลอยู่ระหว่าง 0.6540 ถึง 0.7653 แสดงว่า ผู้นำชุมชนเมืองมีความก้าวหน้า อยู่ระหว่างร้อยละ 65.40 ถึง 76.53

การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนั้นเนื่องจากแผนจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวิธีคิดแบบอริยสังและการรู้คิด มีขั้นตอนการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับกระบวนการสร้างความสมดุลของโครงสร้างความรู้ (Piaget, 1972) กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Norris and Ennis, 1989) กระบวนการแห่งปัญญา (พระธรรมปิฎก, 2542) การกำกับความคิด (Flavell, 1979) และหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (อาชัญญา รัตนอุบล, 2542; สมคิด อิสระวัฒน์, 2543; Knowles, 1980) ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเชื่อมโยงความรู้/ประสบการณ์เดิม ขั้นเผชิญสถานการณ์/ปัญหา ขั้นฝึกปฏิบัติรายบุคคล ขั้นสะท้อนตนเอง ขั้นฝึกปฏิบัติเป็นกลุ่ม และขั้นประเมินการคิด เนื้อหาของหลักสูตรสอดคล้องกับความจำเป็นของหน่วยงานและผู้เข้าอบรม มีความยืดหยุ่นในการทำกิจกรรมการคิด และจัดกิจกรรมส่งเสริมการคิด การฝึกอบรมตามขั้นตอนดังกล่าวช่วยให้ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจสิ่งใหม่และเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิธีคิดแบบอริยสัง การรู้คิด และประเด็นที่ศึกษา สามารถตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของตนเอง และปรับปรุงการคิดของตนเอง ดังนั้นแผนจัดการเรียนรู้จึงส่งเสริม

การคิดของผู้นำชุมชนเมืองได้เหมาะสม ทำให้ผู้เข้าอบรมมีความก้าวหน้าในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2. ผู้นำชุมชนเมือง ที่ได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสังและการรู้คิดมีความสามารถด้านการคิดอย่าง มีวิจารณญาณโดยรวมและรายด้าน 5 ด้าน ได้แก่ การตัดสินใจ ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกต การนิรนัย การอุปนัย การระบุและการยอมรับข้อสันนิษฐานเบื้องต้น และการนิยามศัพท์ สูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนั้นเนื่องจากวิธีคิดแบบอริยสังเป็นวิธีคิดตามหลักพุทธธรรม (พระธรรมปิฎก, 2543) ซึ่งผู้นำชุมชนเมืองที่เป็นชาวพุทธยึดเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและการทำงานของตนเอง มีขั้นตอนสอดคล้องกับขั้นตอนการแก้ปัญหาตามหลักวิทยาศาสตร์ 4 ขั้น โดยใช้หลักเหตุผล ข้อเท็จจริง และความน่าเชื่อถือของข้อมูล และใช้ความสามารถในการวิเคราะห์ การประเมิน และการตัดสินใจ ความสามารถดังกล่าวสอดคล้องกับความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Beyer, 1987 ; Facione, 1990 ; Ennis, 2001) นอกจากนี้รูปแบบการจัดกิจกรรมยังครอบคลุมการพัฒนาทักษะพิสัยและจิตพิสัย ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาแต่ละด้าน (Ricketts, 2003 ; Ruff, 2005 ; Liu, 2006) จึงทำให้ผู้นำชุมชนเมืองมีความก้าวหน้าในการทำกิจกรรมการคิด ส่วนการรู้คิดเป็นกลวิธีที่สอดคล้องกับกิจในอริยสังในการรู้และทำหน้าที่ต่ออริยสัง (พระธรรมปิฎก, 2543) ทำให้ผู้นำชุมชนเมืองได้กำกับการใช้ความสามารถด้านการคิดและตรวจสอบความสำเร็จในการแก้ปัญหาของตนเอง การพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสังและการรู้คิดสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาสติปัญญา ทำให้การแก้ปัญหามีประสิทธิภาพ (พระธรรมปิฎก, 2543; Livingston, 1997 ; Lockwood, 2003) ดังนั้นหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้นำชุมชนเมืองได้อย่างเหมาะสม ทำให้ผู้นำชุมชนเมืองมหาสารคามมีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยรวมและรายด้าน 5 ด้าน สูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรม

3. ผู้นำชุมชนเมืองที่ได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสังและ

การรู้คิด มีคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยรวมและรายด้าน 6 ด้าน ได้แก่ การแสวงหาข้อเท็จจริง ใจกว้าง การวิเคราะห์ ความมั่นใจในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความอยากรู้อยากเห็น และวุฒิภาวะในการตัดสินใจ สูงขึ้นกว่า ก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ด้านความเป็นระบบ ไม่แตกต่างจากก่อนการฝึกอบรม

ผลการวิจัยนี้ส่วนหนึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนั้นเนื่องจากผู้นำชุมชนเมืองมีคุณลักษณะ ที่ชี้ให้เห็นลักษณะของความเป็นผู้นำมีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับการแสวงหาข้อเท็จจริง ใจกว้าง การวิเคราะห์ ความเป็นระบบ ความมั่นใจในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความอยากรู้อยากเห็น และวุฒิภาวะในการตัดสินใจ (วีระวัฒน์ ปันนิตมัย, 2544 ; ทศนีย์ ลักษณะนาทินชัช, เสมา มีสมบัติ และปรมินทร์ สิริโชค, 2549) เมื่อได้รับการฝึกด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมี วิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัจและการรู้คิดจะกระตุ้น คุณสมบัติ 7 ด้าน ดังกล่าว ทำให้ผลการประเมินคุณสมบัติ 6 ด้าน ได้แก่ การแสวงหาข้อเท็จจริง ใจกว้าง การวิเคราะห์ ความ มั่นใจในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความอยากรู้อยากเห็น และ วุฒิภาวะในการตัดสินใจสูง ขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรม

ส่วนการที่ผู้นำชุมชนเมืองมีความเป็นระบบไม่แตกต่างจาก ก่อนการฝึกอบรมอาจมีสาเหตุมาจากอิทธิ พลของวัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมของผู้นำชุมชนเมืองซึ่งเป็นพื้นฐานทาง วัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความเป็นระบบซึ่งเป็นข้อขัดข้องของการ พัฒนาคุณลักษณะของผู้นำชุมชนเมืองจะเห็นได้จากข้อมูลการ สัมภาษณ์ผู้บริหารสำนักงานเทศบาลเมืองมหาสารคาม เมื่อใช้ หลักสูตรดังกล่าวจึงทำให้คุณสมบัติด้านความเป็นระบบมีการ พัฒนาที่น่าจะเกิด ไม่เปลี่ยนแปลงจากเดิมมากนัก จะเห็นได้ จากผลการประเมินไม่แตกต่างจากก่อนการฝึกอบรม ผลการ วิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะทางวัฒนธรรมความคิดและ ความเชื่อของคนไทยซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการทำงานและการพัฒนา (วิรัช วิรัชนิการวรรณ, 2547 ; สถาบันรามจิตติ, 2553) วัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมจึงไม่ส่งเสริมการใช้หลักสูตรดังกล่าว ทำให้ผู้นำชุมชนเมืองมีความเป็นระบบ ไม่แตกต่างจากก่อนการ ฝึกอบรม

4. ผู้นำชุมชนเมือง ที่มีเพศ ระดับการศึกษา และระดับ ประสิทธิภาพการเป็นผู้นำชุมชนเมืองต่างกันได้รับการฝึกอบรม ด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิด

แบบอริยสัจและการรู้คิด มีความ สามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย การที่ผล การวิจัยเป็นเช่นนั้นเนื่องจากผู้นำชุมชนเมืองอาจพบปัญหาเดิมๆ ตามกรอบภารกิจการเป็นผู้นำชุมชนเมือง ผู้นำชุมชนเมืองชาย และหญิงจึงใช้ความสามารถ วิธีการให้เหตุผล และการตัดสินใจแก้ปัญหาลักษณะ เดิม ดังนั้นเมื่อใช้หลักสูตรดังกล่าวจึงทำให้ผล การประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ ผู้นำชุมชนเมืองชายและหญิง หลังการฝึกอบรมไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ระดับการศึกษาของผู้นำชุมชนเมืองอาจไม่ใช่จุดตัด ของระดับการเรียนรู้ ผู้นำชุมชนเมืองสำเร็จการ ศึกษาและได้รับ วุฒิปริญญาแล้ว แต่การเรียนรู้เกิดขึ้นมาต่อเนื่องอย่าง ไม่รู้จบ เมื่อใช้หลักสูตรดังกล่าวจึงทำให้ผลการประเมินความ สามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้นำชุมชนเมืองที่ มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและระดับปริญญาตรี หลัง การฝึกอบรมไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ ข้อค้นพบเกี่ยวกับความแตกต่างของเพศและระดับการศึกษามี ผลต่อการพัฒนาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Helgerson, 2007) ดังนั้นพื้นฐานการแก้ปัญหาตามกรอบภารกิจ โดยใช้ความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ เดิม ผู้นำชุมชนเมือง ส่วนใหญ่จึงมีพื้นฐานประสบการณ์ไม่ต่างกันมากและเมื่อเข้า ฝึกอบรมด้วยหลักสูตรดังกล่าวได้คะแนนเฉลี่ยความสามารถ ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังการฝึกอบรมไม่แตกต่างกัน ดังนั้นหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิด แบบอริยสัจและการรู้คิด จึงส่งเสริมความสามารถด้านการคิด อย่างมีวิจารณญาณของผู้นำชุมชนเมือง ที่มีเพศ ระดับการศึกษา และระดับประสิทธิภาพการเป็นผู้นำชุมชนต่างกันไม่แตกต่างกัน

5. ผู้นำชุมชนเมือง ที่มีเพศ ระดับการศึกษา และระดับ ประสิทธิภาพการเป็นผู้นำชุมชนเมืองต่างกัน ได้ รับการฝึกอบรม ด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิด แบบอริยสัจและการรู้คิด มีคุณ สมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิด อย่างมีวิจารณญาณโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย การที่ผล การวิจัยเป็นเช่นนั้นเนื่องจากผู้นำชุมชนเมืองต้องมีคุณสมบัติของ ผู้นำด้านการแสวงหาข้อเท็จจริง ใจกว้าง การวิเคราะห์ ความเป็น ระบบ ความมั่นใจในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความอยากรู

อยากเห็น และวุฒิภาวะในการตัดสินใจ จากการสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนเมืองทั้งชายและหญิงมีคุณสมบัติดังกล่าว เมื่อฝึกอบรมด้วยหลักสูตรดังกล่าวจึงทำให้ผู้นำชุมชนเมืองชายและหญิงมีผลการประเมินหลังการฝึกอบรมไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนเมืองที่จบปริญญาตรีและไม่จบปริญญาตรี มีคุณสมบัติดังกล่าว แม้ว่าวุฒิต่างกันแต่การเรียนรู้ใกล้เคียงกัน เมื่อฝึกอบรมด้วยหลักสูตรดังกล่าวจึงทำให้ผลการประเมินคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้นำชุมชนเมืองไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้การมีพื้นฐานการแก้ปัญหาตามกรอบภารกิจโดยใช้ความสามารถในการแก้ปัญหาซ้ำๆ เดิมทำให้ประสบการณ์ในปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 ของผู้นำชุมชนเมืองส่วนใหญ่จึงไม่ทำให้ประสบการณ์แตกต่างกันมาก ดังนั้นหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัจและการรู้คิดจึงส่งเสริมคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้นำชุมชนเมืองที่มีเพศ ระดับการศึกษา และระดับประสบการณ์การเป็นผู้นำชุมชน ไม่แตกต่างกัน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

หลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัจและการรู้คิด มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้นำชุมชนเมือง สังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคามได้โดยไม่จำกัดเพศ ระดับการศึกษา และระดับประสบการณ์การเป็นผู้นำชุมชนเมือง ผู้นำชุมชนเมืองมีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยรวมและรายด้าน 5 ด้าน ได้แก่ การตัดสินใจความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกต การนิรนัย การอุปนัย การระบุและการยอมรับข้อสันนิษฐานเบื้องต้น และการนิยามศัพท์ และมีคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยรวมและรายด้าน 6 ด้าน ได้แก่ การแสวงหาข้อเท็จจริง ใจกว้าง การวิเคราะห์ ความมั่นใจในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความอยากรู้อยากเห็น และวุฒิภาวะในการตัดสินใจ สูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านความเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในเชิงนโยบายสำนักงานเทศบาลเมืองมหาสารคามควรดำเนินการดังนี้

1. กำหนดนโยบายให้หลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นหลักสูตรพื้นฐานของผู้นำชุมชนเมือง และใช้เป็นเกณฑ์หนึ่งในการพิจารณาคัดเลือกผู้นำชุมชนเมืองและเกณฑ์ประเมินผลการปฏิบัติงาน
2. ควรบรรจุแนวทางการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้อย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจนในแผนงานโครงการพัฒนาบุคลากรของสำนักงานเทศบาล และให้การสนับสนุนการดำเนินการและงบประมาณ
3. ควรมีระบบการติดตามและประเมินผลการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ และจัดกิจกรรมกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัว การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และตระหนักถึงความสำคัญของการคิดและการแก้ปัญหาชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้

ในการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้ดำเนินการฝึกอบรมและวิทยากรควรดำเนินการดังนี้

1. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีคิดแบบอริยสัจ การรู้คิด ความรู้ที่เกี่ยวข้อง การกำหนดสถานการณ์ กลวิธีตั้งคำถาม การกำหนดเกณฑ์ตัดสิน และการประเมินผลโดยใช้ความรู้จากหลักสูตรและประสบการณ์ส่วนตัวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการฝึกอบรมให้ดียิ่งขึ้น
2. จัดปฐมนิเทศผู้รับการฝึกอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกอบรมและกระตุ้นให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ
3. ฝึกให้ผู้รับการฝึกอบรมได้ใช้กระบวนการ การ PDCA ในการทำกิจกรรมให้ครบวงจร โดยเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการปฏิบัติจากการเรียนรู้
4. การนำหลักสูตรไปใช้เฉพาะบางส่วนผู้ที่เกี่ยวข้องควรศึกษาและปรับปรุงเอกสารความรู้ และเอกสารการจัดกิจกรรมไปงานให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การทำวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มระยะเวลาในการวิจัย ระยะเวลาฝึกกิจกรรมฝึกความเป็นระบบ พิจารณาความเหมาะสมของช่วงเวลาฝึกอบรม และควรจัดให้มีการ ศึกษางานในชุมชนเมืองต้นแบบ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์ให้คำ แนะนำปรึกษาจากดร.ชาตรี ศิริสวัสดิ์ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สุวกิจ ศรีปัดดา กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สุขศรีงาม และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุณี สาทิตานันต์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เนกศิลป์นิลมาลัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูษิต บุญทองเถิง และ ดร.จิระพร ชะโน ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). **การคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical thinking)**. กรุงเทพฯ : ซัดเซส มีเดีย.
- ทัศนีย์ ลักษณะนิพนธ์. (2549). **การบริหารสังคมเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเมือง**. ค้นเมื่อ 3 กันยายน 2552. จาก <http://www.thaingo.org/writer/view.php?id=656>.
- ปรียา โสภณา. (2553). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์ปร.ด. : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. พิมพ์ดีด.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2542). **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม.
- (2543). **วิธีคิดตามหลัก พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2544). **เมตาคอกนิชัน (Metacognition) ใน วิทยาการด้านการคิด**. (155-163). กรุงเทพฯ : บริษัทเดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมนเนจเม้นท์.
- ไพฑูรย์ สุขศรีงาม. (2550). **การรู้คิด (Metacognition)**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ภิรพันธ์ กล้าหาญ. (2548). **ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 สำนัก งานเขตพื้นที่การศึกษาและนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 สำนักงานการอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด : การวิเคราะห์กลุ่มพหุ**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วีระวัฒน์ บัณฑิตามย์. (2544). **ผู้นำการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ : ธนาเพรส แอนด์กราฟฟิค.
- วุฒิไกร เทียงดี. (2549). **ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดกาฬสินธุ์ : การวิเคราะห์ระดับพหุระดับ**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2547). “วิเคราะห์ลักษณะอุปนิสัยของข้าราชการไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศและการปฏิรูประบบราชการ,” **รัฐสารศึกษ**. 46(1). 15-22.
- สถาบันรามจิตติ. (2553). **รายงานสภาวการณ์ทางวัฒนธรรม : โครงการวิจัยและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของสังคมไทย ระยะที่ 1**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมคิด อิสระวัฒน์. (2543). **การสอนผู้ใหญ่**. กรุงเทพฯ : จรัสสินหิวงค์การพิมพ์.
- สำนักงานเทศบาลเมืองมหาสารคาม. (2551). **แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลเมืองมหาสารคาม (พ.ศ. 2551-2553)**. มหาสารคาม : กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลเมืองมหาสารคาม.
- อาชัยญา รัตนอุบล. (2542). **เงื่อนไขการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และแนวทางการสอนผู้ใหญ่**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษา นอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Beyer, B.K. (1987). **Practical strategies for the teaching of thinking**. Boston : Allyn and Bacon.
- Piaget. (1972). Cited by Eggen, P. and Donald P. Kauchak. (1997). **Educational Psychology : Windows on Classroom**. 3rd.ed. NJ : Prentice Hall.
- Ennis, R.H. (2001). Goals for a Critical Thinking Curriculum and its Assessment. In **Developing Minds : A Resource Book for Teaching Thinking**. (pp. 44-46). California : Association for Supervision and Curriculum Development.

- Ennis, R.H., Jason Millman, and Thomas N. Tomko. (1985). **Cornel Critical Thinking Test Level Z Manual**. 3rd.ed. CA : Critical Thinking Books and Software.
- Facione, P.A. (1990). **Critical thinking: A statement of expert consensus for purposes of educational assessment and instruction**. CA : The California Academic.
- Facione, P.A. (2000). The Disposition Toward Critical Thinking: Its Character, Measurement, and Relationship to Critical Thinking Skill. Retrieved on August 15, 2009. From http://hrgpapers.uwindsor.ca/ojs/leddy/index.php/informal_logic/article/viewArticle/22.
- Facione, P.A., Carol A. Giancarlo, Noreen A. Facione, N.C., and Joanne Gainen. (1995). The Disposition Toward Critical Thinking. **Journal of General Education**. 44, 1. Retrieved on August 1, 2009. From <http://insightassessment.com/tests>.
- Facione, P.A. and Noreen C. Facione. (1992). **The California Critical Thinking Disposition Inventory**. Millbrae, CA : The California Academic Press.
- Flavell, J. H. (1979). Metacognition and Cognitive Monitoring : A New Area of Cognitive-Developmental Inquiry. In **Metacognition : An Overview**. Retrieved on August 15, 2009. from <http://www.gse.buffalo.edu/fas/shuell/CEP564/Metacog.htm>.
- Helgeson, L.J. (2007). **Law and Order : Teaching Critical and Strategic Thinking for a Complex World**. Retrieved on August 1, 2009. From <http://proquest.umi.com/pdqweb?did=1402174741&sid=9&Fmt=2&clientId=73542RQT=309&VName=POD>.
- Knowles, M.S. (2543). The Modern Practice of Adult Education : From Pedagogy to Andragogy. **ในการสอนผู้ใหญ่**. กรุงเทพฯ : จรัสสินทวงศ์การพิมพ์
- Kuhn, D. (2003). A Developmental Model of Critical Thinking, **Educational Researcher**. 28, 2. Retrieved on August 15, 2009. From <http://www.jstor.org/stable/1177186>.
- Liu, C.C. (2006). **Connecting the Dots between Critical Thinking Skills and Dispositions for Middle School Students**. Retrieved on April 4, 2009. from <http://proquest.umi.com/pdqweb?did=1225152741&sid=9&Fmt=2&clientId=73542RQT=309&VName=POD>.
- Livingston, J. A. (1997). **Metacognition: An Overview**. Retrieved on January 10, 2010. From <http://www.gse.buffalo.edu/fas/shuell/CEP564/Metacog.htm>
- Lockwood, D.F. (2003). **Metacognition and Critical Thinking for Effective Learning**. Retrieved on March 5, 2010. From <http://members.Shaw.ca/donlockwood/critical.htm>.
- Norris, S.P. and Robert H. Ennis. (1989). **The Practitioners' Guide to Teaching Thinking Series : Evaluating Critical Thinking**. CA : Midwest.
- Richetts, J.C. (2003). **Critical Thinking Skills of Selected Youth Leaders : The Efficacy of Leadership Development, Critical Thinking Dispositions, and Students Academic Performance**. Retrieved on March 5, 2010. From <http://proquest.umi.com/pdqweb?did=764735551&sid=9&Fmt=2&clientId=73542RQT=309&VName=POD>.
- Ruff, L.G. (2005). **The Development of Critical Thinking Skills and Dispositions in First-Year College Students : Infusing Critical Thinking Instruction into a First-Year Translation Course**. Retrieved on November 5, 2009. From <http://proquest.umi.com/pdqweb?did=1051275691&sid=9&Fmt=2&clientId=73542RQT=309&VName=POD>.